

PROCEDURA DE EXAMINARE A CERERII DE APLICARE A MĂSURII DE PROTECȚIE ÎN CAZURILE DE VIOLENȚĂ ÎN FAMILIE

Igor COBAN

Universitatea de Stat din Moldova

Legislația națională a prevăzut un cadru legislativ adecvat, ba chiar a instituit și un fel special al procedurii civile în vederea examinării cererii de aplicare a măsurii de protecție în cazurile de violență în familie. Această stare de fapt, ba chiar și de drept, nu pare a fi una de partea victimei; or, atitudinea autorităților publice se dovedește a fi deseori ineficientă.

Subiectul violenței în familie pare a fi o provocare nu doar pentru societate, dar și pentru sistemul judecătoresc, idee ce se impune în rezultatul condamnărilor Republicii Moldova la CtEDO în materie.

Motiv din care prin prezentul studiu urmărim cercetarea naturii juridice a instituției citate ca fel de sine stătător al procedurii civile și elucidarea particularităților procedurale de examinare a cererii de aplicare a măsurii de protecție în cazurile de violență în familie.

Cuvinte-cheie: *ordonanță de protecție, violență în familie, victimă, agresor, fel al procedurii civile.*

THE EXAMINATION PROCEDURE OF THE APPLICATION OF THE MEASURE OF PROTECTION IN CASES OF DOMESTIC VIOLENCE

National legislation provided an appropriate legislative framework, and even established a special way of civil proceedings in order to examine the application of the measure of protection in cases of domestic violence. This fact and even of law seems to be one of the victim or the attitude of public authorities often prove to be ineffective.

The subject of family violence seems to be a challenge not only for society but also for the judicial system, an idea that is required as a result of convictions in the ECHR.

The reason that research in this study follow the legal nature of the institution cited as independently as elucidation of the specific procedural rules of civil procedure for examining the application of the measure of protection in cases of domestic violence.

Keywords: *protection order, domestic violence, victim, aggressor, kind of civil procedure.*

Actualmente, printre problemele social-economice și juridice cu care se confruntă Republica Moldova se evidențiază subiectul ce ține de violența în familie, iar practica judiciară de aplicare a prevederilor Codului de procedură civilă privind aplicarea măsurilor de protecție în cazurile de violență în familie este neuniformă [3]. Nu putem să nu fim de acord cu această opinie, dat fiind faptul că nu doar premisele social-economice și juridice au determinat apariția fenomenului respectiv în societatea noastră, dar și ineficiența mecanismelor de aplicare a reglementărilor juridice ce au menirea de a preveni și combate violența în familie.

În acest sens, Capitolul XXX¹ din Codul de procedură civilă reglementează cu titlu de procedură de sine stătătoare aplicarea măsurilor de protecție în cazurile de violență în familie [2].

Acest fel al procedurii civile conține reglementări specifice care determină particularitățile aplicării măsurilor de protecție în cazurile de violență în familie ca un fel de sine stătător al procedurii civile.

Natura juridică. *Procedura de aplicare a măsurilor de protecție în cazurile de violență în familie* nu are drept obiectiv soluționarea unui litigiu de drept. Aceasta constituie în fond o trăsătură similară ca și în cazul procedurii speciale, care de fapt creează confuzia unei similitudini dintre aceste două feluri de proceduri. *Per a contrario*, lipsa litigiului de drept în cadrul *procedurii de aplicare a măsurilor de protecție în cazurile de violență în familie* este definită ca un fel de sine stătător al procedurii necontencioase, nu însă speciale.

În cele ce urmează vom analiza particularitățile procedurale de examinare a cererii de aplicare a măsurii de protecție în cazurile de violență în familie.

Legea procesual civilă nu prevede la acest capitol careva principii speciale, motiv din care principiile fundamentale ale procesului civil urmează a fi aplicate și la examinarea *cererilor de aplicare a măsurilor de protecție în cazurile de violență în familie*.

Însă, reieșind din conținutul art.5 al Legii nr.45 din 01.03.2007, care reglementează ideile de bază ale prevenirii și combaterii violenței în familie, putem evidenția următoarele reguli cu titlu de principii:

- a) legalitatea;
- b) egalitatea;

- c) confidențialitatea;
- d) accesul la justiție;
- e) protecția și securitatea victimei;
- f) cooperarea autorităților administrației publice cu societatea civilă și cu organizațiile internaționale.

Deși majoritatea principiilor sunt comune și procedurii civile, unele din acestea (de exemplu: confidențialitatea, protecția și securitatea victimei) ar limita sau cel puțin ar impune excepții la aplicarea principiilor fundamentale ale procesului civil, de exemplu: pentru a asigura confidențialitatea, *cererile de aplicare a măsurilor de protecție în cazurile de violență în familie* urmează a fi examinate în ședință închisă (ca excepție de la regula principiului publicității procesului civil impusă de art.23 CPC).

Persoanele în drept să depună cererea. Reieșind din postulatul principiului disponibilității în cadrul procesului civil, *procedura de aplicare a măsurilor de protecție în cazurile de violență în familie* poate fi intentată în baza unei cereri care reprezintă materializarea voinței subiectului raportului juridic.

Reieșind din art.12 al Legii nr.45 din 01.03.2007, persoanele care pot depune cerere despre comiterea actelor de violență în familie sunt:

- a) victima;
- b) în situații de criză, membrii de familie;
- c) persoanele cu funcție de răspundere și profesioniștii care vin în contact cu familia;
- d) autoritatea tutelară;
- e) alte persoane care dețin informații despre pericolul iminent de săvârșire a unor acte de violență sau despre săvârșirea lor.

Articolul 318¹ CPC completează prevederile enunțate, reglementând cazurile în care anumite categorii de persoane sunt în drept să depună *cerere de aplicare a măsurilor de protecție în cazurile de violență în familie*:

- 1) victima violenței în familie sau reprezentantul ei legal;
- 2) în cazul minorului – organul de tutelă și curatelă;

3) în caz de imposibilitate de depunere a cererii de către victimă – procurorul, organul de asistență socială sau de poliție, la solicitarea victimei. În acest sens, este cazul ca procurorul sau organul de poliție să motiveze imposibilitatea depunerii cererii de către victimă. Spre exemplu: a fost bătută tare, este bolnavă, este într-o stare psihică deplorabilă etc.

Observăm că Legea nr.45 din 01.03.2007 prevede un cerc mai larg de persoane (membrii de familie; persoanele cu funcție de răspundere și profesioniștii care vin în contact cu familia; alte persoane care dețin informații despre pericolul iminent de săvârșire a unor acte de violență sau despre săvârșirea lor) în drept să depună *cererea de aplicare a măsurilor de protecție în cazurile de violență în familie*. Considerăm că în cazul respectiv neconcordanța elucidată urmează a fi interpretată în sens extensiv, în ideea producerii de efecte juridice. În pofida formalismului legii procesual civile, nu putem exclude dreptul subiectului de a depune *cererea de aplicare a măsurilor de protecție în cazurile de violență în familie* în temeiul prevederilor Legii nr.45 din 01.03.2007, prin simplul fapt al omisiunii legii procesuale. Or, legea procesual civilă în acest caz vine să prescrie mecanismul procesual de aplicare a Legii nr.45 din 01.03.2007 [5].

Competența instanței de judecată. Privitor la competența instanțelor de judecată de a examina *cererile de aplicare a măsurilor de protecție în cazurile de violență în familie*, art.318¹ CPC stabilește competența la alegere:

- 1) instanța de judecată de la domiciliul sau locul de aflare a victimei sau a agresorului;
- 2) instanța de judecată de la locul unde victima a solicitat asistență sau de la locul unde a avut loc actul de violență.

Această modalitate legislativă de abordare are și un raționament logic, deoarece prin instituirea unei reglementări alternative și flexibile privitor la competența jurisdicțională în cazul examinării *cererilor de aplicare a măsurilor de protecție în cazurile de violență în familie* victimei i se oferă o protecție judiciară efectivă. Or, victima violenței în familie trebuie să poată reacționa prompt prin alegerea instanței competente să-i examineze cererea de aplicare a măsurii de protecție fie la domiciliul sau locul de aflare a victimei sau a agresorului, precum și la locul unde victima a solicitat asistență sau de la locul unde a avut loc actul de violență. Printr-o astfel de soluție legislativă practic se exclude posibilitatea ca victima violenței în familie să fie limitată în vreun fel de a accede la o instanță de judecată, ba chiar s-ar putea de afirmat că se încurajează adresarea în instanța de judecată pentru a beneficia de protecție judiciară.

Cuprinsul cererii. Art.318² CPC prevede în calitate de exigențe față de conținutul *cererii de aplicare a măsurilor de protecție în cazurile de violență în familie*:

- circumstanțele actului de violență, intensitatea, durata, consecințele suportate;
- alte circumstanțe care indică necesitatea aplicării măsurilor de protecție.

Din conținutul reglementărilor art.318² CPC observăm că față de conținutul *cererii de aplicare a măsurilor de protecție în cazurile de violență în familie* nu se înaintează atât de multe exigențe ca și față de conținutul *cererii de chemare în judecată* (potrivit art.166 alin.(2) CPC).

Deși legea procesual civilă nu impune alte cerințe față de conținutul *cererii de aplicare a măsurilor de protecție în cazurile de violență în familie*, Curtea Supremă de Justiție a Republicii Moldova recomandă aplicarea prevederilor art.166, 167 CPC și în acest caz [4, pct.4]. Considerăm că această recomandare a Curții Supreme de Justiție nu trebuie să împovăreze cuprinsul *cererii de aplicare a măsurilor de protecție în cazurile de violență în familie*, ci să fie aplicată în ideea de a oferi o protecție judiciară accesibilă și adecvată (spre exemplu, dacă aceasta nu suplinește nici măcar cerințele prevăzute de art.318² CPC, iar instanței de judecată nu-i sunt suficiente informațiile prezentate cu privire la circumstanțele actului de violență, intensitatea, durata, consecințele suportate și alte circumstanțe care indică necesitatea aplicării măsurilor de protecție).

Însă, la cerere nu se va anexa dovada achitării taxei de stat, deoarece, potrivit art.85 alin.(1) lit.c¹) CPC, victimele violenței în familie sunt scutite de la achitarea taxei de stat pentru cererile privind aplicarea măsurilor de protecție. Aceasta constituie și o deosebire de procedura specială; or, ultima, potrivit legii, se impune cu taxă de stat.*

Procedura de examinare a cererii. Articolul 318³ CPC prevede reguli atipice procedurii civile de examinare, ceea ce de fapt îi și imprimă caracterul particular ca și fel de sine stătător al procedurii civile.

Astfel, după primirea *cererii de aplicare a măsurilor de protecție în cazurile de violență în familie*, instanța de judecată are obligația să contacteze imediat poliția de sector de la locul aflării agresorului pentru a solicita informarea acestuia despre procedura inițiată. În principiu, aceasta constituie o formă atipică de citare a agresorului, justificată prin necesitatea garantării promptitudinii în soluționarea acestor categorii de cereri.

Un alt subiect la această etapă ține de interpretarea noțiunii de „imediat”; or, legea procesual civilă nu mai folosește o astfel de unitate de cronometrare a timpului în alt context. În acest sens, deși s-ar preta aplicarea principiului rezonabilității, totuși în cazul de față vorbim despre niște exigențe mai drastice față de unitatea temporară. Pentru a aduce claritate, considerăm că acest concept urmează a fi interpretat în raport cu prevederile art.318⁴ CPC, care impune în general limita de 24 ore pentru examinarea unor astfel de cereri. Motiv din care termenul „imediat” nu ar fi corect să-l interpretăm în dimensiune temporară concretă (de exemplu: în minute, ore), ci urmează a fi interpretat în vederea realizării termenului general de 24 ore de examinare a *cererii de aplicare a măsurilor de protecție în cazurile de violență în familie*.

Această sarcină are drept scop asigurarea garanțiilor procesuale față de agresor. Motiv din care Curtea Supremă de Justiție a Republicii Moldova recomandă aplicarea prevederilor art.102 CPC pentru această procedură.

Iar în cazul în care, în cadrul citării legale, persoana interesată (agresorul) va refuza să primească citația sau înștiințarea, colaboratorul de poliție va întocmi un raport conform procedurii stabilite [4, pct.8].

Neprezentarea agresorului la ședința de judecată nu împiedică instanța să examineze cererea.

La rândul său, alin.(2) art.318⁴ CPC mai impune facultativ obligația instanței de judecată de a solicita organului de asistență socială sau poliției, după caz, prezentarea unui raport de caracterizare a familiei vizate și a agresorului. Deși realizarea acestei sarcini nu este limitată de unitatea temporară „imediat”, considerăm că aceasta urmează a fi aplicată și în acest caz, pentru a asigura garanția stipulată la art.318⁴ CPC de examinare a *cererii de aplicare a măsurilor de protecție în cazurile de violență în familie* în 24 de ore.

Instanța de judecată poate solicita și alte acte necesare pentru examinarea cererii. În acest caz, instanța nu poate periclita termenul de 24 ore de examinare a *cererii de aplicare a măsurilor de protecție în cazurile de violență în familie* în detrimentul altor acte, cum ar fi: dispunerea oricărui expertize, interpelarea informațiilor etc.

* Potrivit art.3 alin.1 lit.f) al Legii taxei de stat, nr.1216 din 03.12.1992.

Deși art.318⁴ CPC prevede, cu titlu de normă imperativă, obligația instanței de judecată de a soluționa cererea de aplicare a măsurilor de protecție în cazurile de violență în familie în 24 de ore de la primirea cererii, prin emiterea unei încheieri prin care admite sau respinge cererea, nerespectarea termenului de 24 ore nu duce la nulitatea actului judecătoresc prin care a fost soluționată cererea de aplicare a măsurilor de protecție în cazurile de violență în familie, însă constituie temei pentru aplicarea sancțiunilor disciplinare față de magistrat.

În cazul admiterii cererii, instanța emite o ordonanță de protecție, prin care aplică agresorului una sau mai multe dintre următoarele măsuri:

- a) obligarea de a părăsi temporar locuința comună ori de a sta departe de locuința victimei, fără a decide asupra modului de proprietate asupra bunurilor;*
- b) obligarea de a sta departe de locul aflării victimei, la o distanță ce ar asigura securitatea victimei;
- c) obligarea de a nu contacta victima, copiii acesteia, alte persoane dependente de ea;
- d) interzicerea de a vizita locul de muncă și de trai al victimei;
- e) obligarea, până la soluționarea cazului, de a contribui la întreținerea copiilor pe care îi are în comun cu victima;
- f) obligarea de a plăti cheltuielile și daunele cauzate prin actele sale de violență, inclusiv cheltuielile medicale și cele de înlocuire sau reparare a bunurilor distruse sau deteriorate;
- g) limitarea dispunerii unilaterale de bunurile comune;
- h) stabilirea unui regim temporar de vizitare a copiilor săi minori;
- i) interzicerea de a păstra și purta armă.

Legea nu impune o limită în ceea ce privește numărul sau varietatea îmbinării măsurilor de protecție care pot fi aplicate de instanța de judecată în privința agresorului, în dependență de specificul cazului și volumul de protecție necesar ce se impune. În schimb, legiuitorul a reglementat exhaustiv lista acestor măsuri.

Măsurile de protecție se aplică pe un termen de până la 3 luni. În acest sens, Curtea Supremă de Justiție a Republicii Moldova explică că acest termen poate fi prelungit doar la cererea repetată ca urmare a comiterii de către agresor a unor fapte noi de violență în familie [4, pct.10]. Am considera oportună interpretarea *in favorem* victimei, astfel încât nefiind necesare acte noi de violență din partea agresorului, ci menținerea pericolului de a se repeta aceleași acțiuni de violență. În acest context, potrivit art.318⁵ CPC, termenul măsurilor de protecție poate fi prelungit de instanța de judecată la cererea repetată ca urmare a comiterii faptelor de violență în familie sau ca rezultat al nerespectării condițiilor prevăzute în ordonanța de protecție. În principiu, legea nu limitează de câte ori poate fi prelungit termenul măsurilor de protecție, motiv din care dacă nu dispar temeiurile care au stat la baza aplicării lor, acestea pot fi aplicate de mai multe ori, până nu dispar premisele pentru aceasta.

Însă, în cazul în care dispăre necesitatea prelungirii sau revocării măsurilor de protecție, la cererea întemeiată a victimei, instanța de judecată poate revoca măsurile de protecție aplicate, asigurând-se că voința victimei este liber exprimată și nu a fost supusă presiunilor din partea agresorului.

Instanța de judecată remite de îndată ordonanța de protecție poliției și organului de asistență socială spre executare imediată.

Ordonanța privind măsurile de protecție prevăzute la art.318⁴ alin. (2) lit.e) și f) CPC se remite spre executare imediată executorului judecătoresc în a cărui competență teritorială, stabilită de camera teritorială a executorilor judecătorești, se află domiciliul agresorului. În cazul nerespectării condițiilor prevăzute în ordonanța de protecție, instanța de judecată, la cerere, poate institui și alte măsuri adecvate prevăzute expres de Codul de procedură civilă. Instanța poate sesiza organul competent în vederea cercetării acțiunilor

* Referitor la acest subiect, analizând practica judiciară a instanțelor de recurs, care admit recursurile agresorilor cu privire la anularea ordonanței de protecție în privința cărora s-a aplicat măsura prin care se obligă de a părăsi temporar locuința comună, constatăm poziția eronată și neîntemeiată de interpretare a legii. Astfel, deși instanțele de recurs justifică deciziile luate prin faptul că agresorului i se încalcă dreptul la proprietate, potrivit jurisprudenței CtEDO, într-adevăr se comite o ingerință admisibilă în dreptul la proprietate al agresorului, însă Curtea a declarat că prioritate au viața și sănătatea victimei, făcând referire la cauza *Opuz vs. Turcia* (nr. 33401/02 din 2009), luând în considerare că termenul limitării este de maxim 3 luni, de unde reiese că această limitare este una relativă și nu exagerată. În acest sens, opinăm că instanțele de recurs eronat își camuflează soluțiile cu privire la admiterea recursurilor agresorilor prin conformarea la practica CtEDO (făcând trimitere la cauza *Opuz vs Turcia*) [1]. Însă, în realitate prin acest fapt se limitează beneficiile pe care le-ar putea aduce aplicarea măsurilor pentru victime. Astfel de abordare este îngrijorătoare, avându-se în vedere că deciziile instanțelor de recurs sunt adoptate unanim de către instanțele naționale.

agresorului de neexecutare intenționată sau de eschivare de la executarea hotărârii instanței de judecată (fapte prevăzute de art.318 din Codul contravențional, de art.320 din Codul penal etc.).

Contestarea. Încheierea privind admiterea sau respingerea cererii de aplicare a măsurilor de protecție nu este un act judecătoresc de dispoziție irevocabil. Legea prevede o modalitate de contestare a acesteia. Deși încheierea privind admiterea sau respingerea cererii de aplicare a măsurilor de protecție nu se contestă în ordine de apel, aceasta poate fi contestată în ordine de recurs. Recursul împotriva încheierii privind admiterea sau respingerea cererii de aplicare a măsurilor de protecție se va examina potrivit regulilor de examinare a recursului, secțiunea 1, adică potrivit prevederilor art.423-428 CPC.

Încheierea privind admiterea sau respingerea cererii de aplicare a măsurilor de protecție și încheierea privind aplicarea ordonanței de protecție pot fi supuse revizuirii potrivit regulilor generale prevăzute la art.446-453 CPC.

Privitor la ordonanța de protecție emisă ca rezultat al admiterii *cererii de aplicare a măsurilor de protecție în cazurile de violență în familie*, considerăm că aceasta nu poate fi contestată separat, deoarece ordonanța de protecție constituie actul de aplicare a încheierii judecătorești și poate fi contestată doar împreună cu încheierea instanței de judecată prin care s-a dispus admiterea ordonanței de protecție.

Contestarea încheierii privind aplicarea ordonanței de protecție nu suspendă executarea măsurilor aplicate.

Bibliografie:

1. Cauza CtEDO: *Opuz împotriva Turciei*, nr.33401/02 din 09 iunie 2009.
2. Codul de procedură civilă al Republicii Moldova, nr.225 din 30.05.2003. Republicat în: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2013, nr.130-134.
3. CRUGLIȚCHI, T. Analiza practicii judiciare a cazurilor de violență în familie din perspectivele legislației procesual civile a Republicii Moldova. În: *Conferința internațională „Procesul civil și executarea silită. Teorie și practică”*, Târgu-Mureș, România, 27-29 august 2015.
4. Hotărârea explicativă a Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova, nr.1 din 28 mai 2012, cu privire la practica aplicării de către instanțele de judecată a prevederilor Capitolului XXX¹ din Codul de procedură civilă (aplicarea măsurilor de protecție în cazurile de violență în familie), publicată pe: http://jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=115.
5. Legea Republicii Moldova cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie, nr.45 din 01.03.2007. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2008, nr.55-56.

Prezentat la 02.12.2015